

I'm going to Israel and the hot water comes from

may I use it

On Shabbos?

(1) תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד א

משנה. אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר, והדש, והזורע, הבורר הטוחן והמרקד, והלש, והאופה.

(2) רש"י מסכת שבת דף עג עמוד א

האופה - לא הוה במשכן, דלא שייך אלא בפת, ופת לא שייכא במלאכת המשכן, אבל כולהו קמיינתא הואי בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני, ובגמרא פריך: דשביק תנא מבשל דהוי בסממנים, ונקט אופה, ושיעורן של אלו כגרוגרת, חוץ מחורש דבכל שהוא, לקמן בפרק הבונה (שבת קג, א).

(3) תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד ב

והלש והאופה. אמר רב פפא: שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן, ונקט אופה! - תנא דידן - **סידורא דפת נקט** האופה כגרוגרת חייב, אחד האופה את הפת או המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים הכל ענין אחד הוא

(5) רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה ג

המבשל על האור דבר שהיה מבושל א כל צרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור. (פטור אבל אסור)

(6) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב

תנו רבנן: מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה, לא בשביל שיחמו, אלא בשביל שתפיג צינתן. רבי יהודה אומר: מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה, לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה, וסכה לבנה קטן, ואינה חוששת. איבעיא להו: שמן מה הוא לתנא קמא? - רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתיירא, רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתיירא: שמן אף על פי שהיד סולדת בו - מותר, קסבר תנא קמא: שמן אין בו משום בשול. ואתא רבי יהודה למימר: שמן יש בו משום בשול, והפשרו לא זה הוא בשול. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: שמן - יש בו משום בשול, והפשרו זהו בשול. רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא: שמן אף על פי שאין היד סולדת בו - אסור, קסבר: שמן יש בו משום בשול, והפשרו זהו בשול. ואתא רבי יהודה למימר: הפשרו לא זהו בשול. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: שמן יש בו משום בשול, והפשרו זהו בשול. רבן שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא! - איכא בינייהו כלאחר יד. אמר רב יהודה אמר שמואל: אחד שמן ואחד מים, יד סולדת בו - אסור, אין יד סולדת בו - מותר

לשיטת הרמב"ם למה יש חיוב על בישול מים?

(7) משנה ברורה סימן ס"ק א'

המבשל וכו' - אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים [ר"ל אף דמים ראוי לשתייה בלא בישול וה"ה חלב מ"מ חייב כיון דמשתבח ע"י הבישול]

(8) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנד סעיף ד

פירות שנאכלין חייין, מותר ליתנם (כא) יב סביב הקדירה (כב) יג אף על פי שא"א שיצלו קודם חשכה; ומיהו צריך ליזהר (כג) שלא יחזיר הכיסוי אם נתגלה משחשיכה, ושלא להוסיף עליו עד שיצולו, מפני (כד) יד שממהר לגמור בישולם בשבת.

(9) מגן אברהם סימן רנד ס"ק יד

יד (פמ"ג) שממהר לגמור - וכ"ש שאסור להניחם בשבת סמוך לתנור אפי' קודם שהוסק ועססי' רנ"ג:

(10) רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן רנד סעיף ד

[מג"א ס"ק יג] דתפוחים חייין לצולן אסור. לא ידעתי מה כ"ש איכא הא הכא גרע לענין קירוב בשול הוי בשול גמור דאורייתא (ועיין מ"ש בגליון רס"י שס"ח) אלא דהכא הוי רק דרבנן כיון דנאכלים חיים וא"צ בשול כמ"ש הרמב"ם פ"ט

הל' ג' אבל עכ"פ הבשול הוא בשול מעליא דבעלמא כה"ג חייב ואלו להניחה סמוך לתנור קודם שהוסק בעלמא הוא ג"כ דרבנן דבעידנא דנותן שם הפירות עדיין ליכא אור וכדקיי"ל א' נותן מים וא' נותן אור דהנותן מים פטור א"כ קיל יותר מהך דהכא ומה כ"ש הוא: (מנחת כהן אין אפי' איסור דרבנן בבישול פירות אא"כ הוא על האש)

11) אגלי טל מלאכת האופה ס"ק י"ט אות י"ב-

"ידוע שמים צוננים אין אדם נהנה מהם אלא כשהוא צמא (ומהאי טעמא אם חנקתיה אומצא ושותה להוריד המאכל לבני מעיים אינו מברך וכו'), ואילו החמין אין שתייתן לצמא, וע"כ השותה מים שלא לצמאו לא חשוב דבר הנאכל כמו שהוא חי"

אגלי טל שם אות י"ג

ומעתה מיושב קושיא הנ"ל שהקשינו לדעת המנחת כהן ורעק"א בדעת הרמב"ם דנאכל כמו שהוא חי אין חייבין עליו משום בישול בשבת. דלמה יתחייב במים. דבמים באמת יש לומר דעל חימומו לבד הוא חייב ולא משום שנתבשלו לבד הוא רק משום דעודן טובים להרוצה לשתות חמין. דלענין זה לא חשוב נאכל כמו שהוא חי. ויבוא לפי זה לשון הרמב"ם מדוקדק שכתב המבשל את המאכל. המחמם את המים. ולא כתב ג"כ המבשל את המים. והיינו דמים שנאכלין כשהן חיים אינו חייב רק משום חימומם דשתייתן כשהם חמין הם לדברים שאין החיין טובים לזה כלל כנ"ל

בהשטות חזר מזה וס"ל דעיקר בבישול הוא להרתיחו, ולשתותו רק צריך להיות חם ולא רותח

12) רש"י מסכת שבת דף עג עמוד א

האופה - לא הוה במשכן, דלא שייך אלא בפת, ופת לא שייכא במלאכת המשכן, אבל כולהו קמייתא הואי בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני, ובגמרא פריך: דשביק תנא מבשל דהוי בסממנים, ונקט אופה, ושיעורן של אלו כגרוגרת, חוץ מחורש דבכל שהוא, לקמן בפרק הבונה (שבת קג, א).

13) משנה מסכת שבת דף עו עמוד א

המוציא תבן כמלא פי פרה, עצה כמלא פי גמל, עמיר כמלא פי טלה, עשבים כמלא פי גדי, עלי שום ועלי בצלים; לחים - כגרוגרת, יבשים - כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשיעוריהן.

משנה מסכת שבת דף עו עמוד ב

המוציא יין כדי מזיגת הכוס, חלב כדי גמיעה, דבש כדי ליתן על הכתית, שמן כדי לסוך אבר קטן, מים כדי לשוף בהם את הקילוב, ושאר כל המשקין ברביעית, וכל השופכין ברביעית. רבי שמעון אומר: כולן ברביעית, ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן.

14) רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה א

האופה כגרוגרת חייב, אחד האופה את הפת או המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים הכל ענין אחד הוא, שיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהן אבר קטן, ושיעור מבשל סממנין כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו.

אולי ס"ל להרמב"ם שהחוב הוא שעושה ראוי לרחיצה

15) תוספות מסכת שבת דף מח עמוד א ד"ה דזיתים

...ואם הטמין תפוחים עם הקדרה אסור להחזיר כרים וכסתות על הקדרה שעמהן או להוסיף על אותן כרים אף על גב דאם אין שם תפוחים מותר להחזיר כדתנן בפירקין (ד' נא). כסהו ונתגלה מותר לכסותו ולהוסיף נמי אמרינן בגמרא (שם). אם בא להוסיף מוסיף כשיש עם הקדרה תפוחים אסור דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת... (ע"כ צ"ל דס"ל דבישול הוא לשנות חפץ מחי למבושל)

16) ספר כלבו סימן לא

וכן על קדירה שאינה מבושלת ואפילו היא כמאכל בן דרוסאי (התוספת) [הוספת] כסוי הוה ליה מבשל ובישול שייך אפילו בדבר הנאכל כמו שהוא חי, וכל שכן שאסור לתת תפוחים אצל האש בשבת לצלותן ולא המים להפיג צינתן וצריך שיהיה רחוק מן האש שאפילו יהיה זמן מרובה לא תהא היד סולדת

דבר לח

17) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: אחד שמן ואחד מים, יד סולדת בו - אסור, אין יד סולדת בו - מותר

(18) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב
והיכי דמי יד סולדת בו? אמר רחבא: כל שכריסו של תינוק נכוית

(19) רש"י מסכת שבת דף מ עמוד ב
סולדת - נמשכת לאחריה מדאגה שלא תכזה

(20) רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה א
שיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהן אבר קטן

(21) פתחי תשובה יורה דעה סימן קה ס"ק ז
(ז) שהיד סולדת בו - עיין בספר בכור שור בחדושו לחולין דף ק"ג שכתב דכיון דאנן לא בקיאינן בשיעור שכריסו של תינוק נכוה לכן עכ"פ במידי דאורייתא ראוי להחמיר בכלי ראשון עד שיצא הספק מלבו שאין בו חום הנזכר ואפילו בדברנן צריך חקירה ע"ז ודלא כמנהג העולם לשער בזמן שא"א להחזיק בו היד מחמת חום מקרי יס"ב לא זולת דליתא ע"ש:

(22) ספר הלכות גדולות סימן סז - הלכות גיד הנשה
והיכא דאישתלי ושרא כמכא דחלבא בכסא אינמי חלב חלבא בגוכסא, מחוור ליה במיא קרירי ושפיר דמי למיכל ביה בישראל, מאי טעמא, דחלבא אפילו בשעתא דחלבין ליה צונן הוא.

(23) תלמוד בבלי מסכת חולין דף ח עמוד ב
אתמר: השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר: בית השחיטה צונן, ומר סבר: בית השחיטה רותח! לא, דכ"ע בית השחיטה רותח הוא, מאן דאמר קולף - שפיר, ומאן דאמר מדיח - אידי דטרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי. איכא דאמרי: דכ"ע בית השחיטה צונן, מאן דאמר מדיח - שפיר, מאן דאמר קולף - אגב דוחקא דסכינא בלע. סכין טריפה - פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: בחמין, וחד אמר: בצונן. והלכתא: אפילו בצונן

(24) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד
(ג) מהו שיעור החום שיש לחוש בו לחומרא ליד סולדת בו, ובאיזה שיעור הוא ודאי יס"ב.
תשובה: מהראוי להחמיר כמדומני בשיעור ק"י (מ"ג מעלות צלזיוס) הוא כבר חום גדול שיש לחוש ליד סולדת כפי מה שבדקנו בעצמנו. והספק יש לחוש עד ק"ס (ע"א מעלות צ') כי מדת ק"ס הוא ודאי יד סולדת אף לקולא.

(25) שמירת שבת כהלכתה פרק א' הל' א'
¹⁰ שיעור החום לענין איסור בישול הוא. בדרך כלל, החום שהיד סולדת בו (ב).
דהיינו לא פחות מארבעים וחמש מעלות צלזיוס (ג).

ועיין ב"נעם" ח"ו דעת הגרש"ז אויערבך שליט"א, כי מה שנוהגים להקל עד 40 מעלות הוא מחמת הוכחת הד"ת הג"ל מדברי הבה"ג, שכתב כי חלב, אפי' בשעה שחולבים אותו צונן הוא, וידוע כי שיעור החום של חלב פרה ועו בשעת החליבה אינו עולה על יותר מארבעים מעלות. והגרש"ז אויערבך שליט"א מוכיח שם דעד 45 מעלות אין לחוש, וכן כתבתי בפנים, וראיתו ברורה, כי החום הרגיל של ברווז, שהוא עוף טהור, בשעת מאמץ, הוא קרוב לארבעים וחמש מעלות, ולדעת מומחים, הדם היוצא מבית השחיטה עולה לפחות במעלה אחת, וכשהוא חולה ג"כ עולה החום לפחות בשתי מעלות, וכיון דקיי"ל שגם בית השחיטה של ברווז חולה חשיב בצונן, עיין חולין ח ב, לכן אפשר לקבוע בפשיטות את השיעור של 45 מעלות, ועיין בטור יו"ד ריש סי' קה בשם הרשב"א שאינו מחלק בין חום בית השחיטה לבין חום מחמת האש, גם ממש הריטב"א (הוצאת רייכמן) שבת מב א, שגם למ"ד ביה"ש רותח מ"מ, לא רותח הוא שהיטב"ב, משמע קצת דכן הוא בכל השחיטות ולא רק בבקר וצאן, גם ע"ש בראש יוסף שכתב, דאילו היתה היטב"ב מהחום של בית השחיטה היה ודאי חשיב לכולי עלמא רותח, ולא נחלקו אלא אם טבע של בית השחיטה לבלוע אף בתום שהוא פחות מהיטב"ב, עכ"ל, ועיין גם ב"המעין" (ברייצר) ניסן תשל"ג.

26) ש"ת אור לציון חלק ב פרק ל - דיני בישול בשבת אות יב

יב. שאלה. בכמה מעלות חום נחשב שהיד סולדת בו.
תשובה. מים שהגיעו לארבעים מעלות (צלזיוס) יש להחשיבם כמים שהיד סולדת בהם.

ש"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק ל - דיני בישול בשבת הערה יב

יב. שיעור שהיד סולדת בו הוא בכדי שכריסו של תינוק נכוית בו, כמפורש בשבת מ' ע"ב ובשו"ע בסימן ש"ח סעיף י"ד ע"ש. ובמציאות נראה שכריסו של תינוק נכוית בשיעור של כארבעים מעלות, ולכן יש להחמיר לענין איסור בישול מארבעים מעלות ומעלה.

והנה גדול אחד רצה להוכיח שעד ארבעים וחמש מעלות ודאי אינו נחשב יד סולדת בו, שהרי ק"ל בית השחיטה צונן (ראה חולין ח' ע"ב), והרי חום בית השחיטה של ברווז חולה יכול להגיע עד ארבעים וחמש מעלות, ועל כרחך שעד ארבעים וחמש מעלות אינו נחשב חם.

ולענ"ד אין נראה כן, דא"כ אפשר להכחיש המוחש שכריסו של תינוק נכוית בארבעים מעלות, ואף על הראיה צריך עיון, שהרי שם בחולין מובאת מחלוקת אם בית השחיטה צונן או חם, והרי יש בעלי חיים שחום בית השחיטה שלהם הוא שלושים ושמונה מעלות, וא"כ אפשר שנחלקו במציאות בהפרש כל כך גדול, שיהא מ"ד שבשלושים ושמונה מעלות חשיב חם, ומ"ד אחר יסבור שאף בארבעים וחמש מעלות נחשב צונן. ועל כרחך שכל הדיון בגמ' שם הוא אם בית השחיטה הוא כדין כלי ראשון שמבשל, או כדין כלי שני שאינו מבשל, ודוחק לומר שהמחלוקת אי בית השחיטה צונן או חם היא מחלוקת במציאות, אלא נראה שמחלוקתם אם בית השחיטה דינה כדין חם או כדין צונן, וכמו שנתבאר. ואף שכתב הטור ביו"ד סימן ק"ה בשם הרשב"א דחום בית השחיטה וחום הכסלים פחותים מכלי שני, אין להוכיח מכאן על דרגת החום, דודאי שמעלת החום בכלי שני גבוהה יותר ואפ"ה אינו מבשל. ולכן אין להקל ביותר מארבעים מעלות.

27) משנה מסכת שבת דף לח עמוד ב

משנה. אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין, ורבי יוסי מתייר

28) גמ' מסכת שבת דף לט עמוד א

ולא יפקיענה בסודרין והא דתנן נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור, ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו, ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן! אמר רב נחמן: בחמה - דכוליה עלמא לא פליגי דשרי, בתולדות האור - כוליה עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי - בתולדות החמה; מר סבר: גזרינן תולדות החמה אטו תולדות האור, ומר סבר: לא גזרינן.

29) רש"י מסכת שבת דף לט עמוד א

בחמה - בשמש.

דשרי - דאין דרך בישולו בכך, וחמה באור לא מיתלפא דליגזר הא אטו הא.

בתולדות האור - כגון אש הוחם הסודר הזה באור מתחילה.

לאסיר - דהוי בישול.

תולדות חמה - שהוחם הסודר בחמה.

אטו תולדות האור - דמאן דחיי סבר דתולדות האור נינהו.

30) קרית ספר הלכות שבת פרק ט

הנותן ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ונתגלגלה חייב שהמבשל בתולדת האור כמבשל באור עצמה אבל לא בחמה ובתולדות חמה דבישול לא הוי אלא באור ותולדותיו דהכי נמי הוה בסממני המשכן

32) ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן נב

הנה בדבר בשול בחמה דליכא איסור בשבת שפרש"י בשבת דף ל"ט וכן הר"ן מטעם דאין דרך בשול בכך, הוא פשוט משום דנהי שהבשול שהיה במשכן היה באש מ"מ היה שייך למילף גם בשול ע"י חמה להיות תולדה, דהא מכל האבות מלאכות שהיו במשכן הרי למדין לחייב גם כל הדומה להאבות באותו החיוב ממש ונקראו תולדות, שלכן הוצרך רש"י לפרש שאין למדין בשול ע"י חמה מבשול ע"י האש שהיה במשכן משום שאין דרך בשול בכך. ואין הכוונה דאין דרך בשול בכך כהא דעושה מלאכה כלאחר ידו ושאר שנויים שפטור כדאיתא /בשבת/ בדף צ"ב בהוצאה וה"ה בכל מלאכה שצריך

לעשותה כדרך שעושין בנ"א מלאכה זו כדאשכחן בכמה דוכתי. דהא חזינן שבתולדות החמה איכא גם אלו שדרך לבשל בהם ממש כמו בתולדות האור, דהרי המבשל בחמי טבריא תליא דלר' יוסי דסובר בתולדות אור הם דחלפי אפתחא דגיהנם חייב ולרבנן בתולדות חמה ניהו פטור כדאר"ח /בשבת/ בדף מ', ואם אין דרך מלאכה בכך מ"ט יתחייב כשהוא תולדות האור, דמ"ש מבורר בקנן ובתמחוי שפטור משום שאין דרך מלאכה בורר בכך בדף ע"ד ומנטל צפרניו בידו ובשניו שפטור משום דאין דרך גזיזה בכך /בשבת/ בדף צ"ד, אלא ודאי שהוא דרך מלאכה מאחר שהם חמים טובא שיכולין לבשל, ומ"מ לרבנן טבריא הם תולדות חמה פטור, וכן בסודר שהוחם באור הוא חייב בגלגל ביצה בהסודר בתולדות האור הם כאור שחייב ובהוחם הסודר בחמה באותו החום וגלגל ביצה פטור. אלא כוונתם דאף דאין להחשיב דלאו דרך מלאכה הוא לבשל בחמה דאם אין לו עצים והוא דבר המתבשל בחמה יבשלו בחמה, אבל כיון שעכ"פ אין מבשלין בחמה אלא כשאין לו עצים אין למילף אותו מבשול על ידי האור שהיתה במשכן להחשיבו תולדה מאחר שאינו דומה להבשול שהיה במשכן.

וממילא מאחר שלא ילפינן בשול חמה מבשול האור ליכא חיוב אף לא לתולדות החמה אף שדרך הבשול על ידם הוא כמו על ידי תולדות האור, דהסודר הא נתחמם בחמה באותה מדה שנתחמם באש, וחמי טבריא הא חמים כחמי האור, דמאחר דהבשול בחמה אינה מכלל המלאכה משום דלא דמו למבשל שהיה במשכן אין למילף שוב את התולדות דממילא גם הם לא דמו לבשול שבמשכן כיון שהם תולדות דבר שאין בו מלאכת בשול.

ואולי יש לומר בטעם אחר בתולדות החמה וגם תולדות האור אין הדרך כל כך לבשל בהם, שלכן אין למילף אותם שיהיו תולדה מצד חמום של עצמם אף לא לתולדות האור, אך שמ"מ חייב גם על הבשול דע"י תולדות האור מצד שנחשב זה כבשול מצד האש עצמו שהרי החמימות שבהמים והסודר הרי הוא מהאש וממילא הוא בכלל בשול האש עצמו שהרי חמום האש הוא המבשל, שלכן אף שלא היה בשול זה ממש במשכן כיון שאין לחשוב זה שינוי מדרך המלאכה חייב, ודמי זה להעמיד הקדרה ברחוק קצת יותר מהאש מכפי דרך בנ"א אבל הוא עכ"פ מקום הראוי להתבשל במשך יותר זמן שודאי חייב אף אם במשכן לא היו עושין כן כדי למהר הבשול. וכמו כן הוא במבשל בתולדות האור שהוא בשול בחמימות האור לא שייך לחלק כל זמן שאין זה שינוי ממש מדרך המלאכה שיש אף רק מעט אינשי דמבשלין בהם, ולכן כשהם תולדות חמה אף ששיוין ממש במדת החום כמו אם היו תולדות האור כהא דחמי טבריא וכהא דסודר שבחמימותו יכול לבשל ביצה, פטור דמצד עצמן הא אין למילף תולדות מבשול האש שהיה במשכן מאחר דאין הדרך כל כך לבשל בהן וכל החיוב בתולדות האור הוא מצד שהוא נחשב בשול בחמימות האש שזה הא ליכא בתולדות החמה, שאם נחשוב כן הרי מתבשל בחמימות דחמה שאין בו חשיבות מלאכה. וטעם זה הוא יותר מסתבר.

ולמה שבארתי כוונת רש"י והר"ן מסתבר שזהו גם כוונת קרית ספר דכתב דאין בשול מן התורה אלא באש, ולא פליגי כלל, אלא שלא כתב הטעם דפירשו רש"י והר"ן, דהא מוכרח כן דבלא טעם היה לן ודאי למילף מבשול אש שהיה במשכן כמו כל התולדות.

וא"כ בהמייקר - וייו אווען /תנור מיקרוגל/ שטוב לבשל בו כמו באש ממש ואלו שיש להם תנור כזה משתמשים בו יותר מבשול דבאש ומה שלא נתפשטו תנורים אלו עדיין הוא משום דלא מצוי עדיין הרבה תנורים וכשהיו מצויין ודאי ישתמשו בהם כו"ע דהא הוא יותר טוב, ודאי יש למילף מבשול דאור דהיה במשכן בחשיבות תולדה שהוא לכל הדינים כהאב דבשול ע"י האור לאיסור ולחיוב סקילה וחטאת, לא רק לרש"י והר"ן אלא אף לקרית ספר דהרי לא פליגי כלל לפ"מ שבארתי.

33 שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן לד

ב"ה. מנחם אב תש"ך. פעה"ק ירושלים ת"ו.

לכבוד ידידי וחביבי הרה"ג מורג חרוץ בעל פיפיות פה מפיק מרגליות חר"ב מהר"ר אליהו שרים שליט"א. רב בת"א.

אודות שאלתו אם מותר להשתמש בשבת במים חמים שהוחמו באמצעות דוד שמש בהיות כי בעת שפותחים הברז של המים - חמים שבדירה, מיד נכנסים תחתם מים צוננים לתוך הדוד, והו"ל כמבשל בשבת.

(א) ראשית כל עלינו לבאר בקצרה את הצד הטכני של הדוד שמש: הנה הדוד שמש עשוי בצורת חבית של מתכת עטוף בחומר בידוד העשוי לשמור על חום המים שלא יצטננו, כמעשה הטרמוס. וצנור המים (הבא מרשת חברת המים הכללית) נכנס בשולי החבית, ולעומתו יוצא צנור אחר בשולי החבית וסופו סתום באופן שאין יציאה ממנו, והוא משוח בצבע שחור אשר מטבעו לרכז חום השמש אליו, ועל הצינור הזה לוח זכוכית שמטרתו ג"כ לרכז חום השמש לבל ישלטו בו הרוחות המנשבות תמיד, ועי"ז המים שבצנור מתחממים. ומיד לאחר שהמים מתחממים חוזרים באופן אוטומטי אל תוך החבית, ותחתיהם באים מים צוננים. (כי טבע המים החמים לעלות ולצוף למעלה על פני המים הצוננים, לרוב קלותם. וכמ"ש בס' הברית ח"א (מאמר ח פ"ב, דל"ז ע"ב), שהשמן זית שהוא קל מן המים יצוף למעלה והמים ירדו מטה מטה, וכן המים החמים בקרים, והמים המתוקים במלוחים, כי קלו המים החמים מן הקרים, והמתוקים מן המלוחים,

ולכן יצופו עליהם. ע"כ. ובענין המים המתוקים במלוחים, כן מצינו במכות (ד) חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה. וכ' הריטב"א שם, שהנכון בזה פי' הראב"ד בשם ר' משה הדרשן, דה"ט מפני שהים הגדול מימיו מלוחים וכבדים, ואין המים המתוקים מתערבים בהם, והם עומדים במקומן וכו'. ע"ש. וע' בדברי המאירי (מכות שם). ודו"ק. ופעולה זו של חימום המים וחדירתם לדוד וכניסת מים צוננים תחתם נמשכת מאליה רצוא ושוב עד שמתחממים כל המים שבחבית. ובראש החבית למעלה מחובר צינור היורד לדירה, ובעת שפותחים את הברז של המים החמים שבדירה, תיכף ומיד חודרים תחתם מים צוננים אל תוך החבית שמתחממים ג"כ ע"י הצנור כנ"ל. - וכעת נבוא בס"ד אל עמק יהושפט לברר הדין מבחינת ההלכה, כי אף על פי שאין כוונת פותח הברז שבדירה לחמם את המים הצוננים (הזורמים מיד עם פתיחתו לתוך הדוד), מ"מ הוי פסיק רישיה. והו"ל כמבשל בשבת שאסור לבשל בתולדות חמה בשבת, דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור. כדאיתא בשבת (לט). וכן פסקו הטוש"ע (סי' שיח ס"ג), שאסור לבשל בתולדות חמה, כגון בסודר שהוחם בחמה, גזירה משום תולדות האור. ע"ש. (וכי"ב אמרו בשבת (מ): המבשל בחמי טבריא פטור אבל אסור). אלא שבנ"ד שאינו מתכוין לחמם המים ולבשלם, באנו למחלוקת הפוסקים בדין פסיק רישיה בדרבנן אם מותר או לא, שהתרומת הדשן (סי' סד) כ' דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור לפסיק רישיה בדשא"מ, וכדאיתא במרדכי (פ' הזורק) בשם מהר"ם בתשובה. ע"כ. והמג"א (סי' שיד סק"ה) הפליא עצה הגדיל תושיה גלייה לדריעה ונפל נהורא בבי מדרשא בראיות נכוחות מכמה מקומות דפ"ר בדרבנן אסור. כיער"ש.

(לו) ותבט עיני בשורי בשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' קיב), שנשאל ע"ד מכונה חדשה שאצל האופים, שע"ג התנור יש חבית גדולה מלאה מים המחוברת לצנור, והמים שבתוכה מתבשלים ע"י מיחם. וכשפותחים הקראה (הברז) ויוצאים מים חמים מן החבית, באים מים חדשים לעומת המים הנחסרים לתוך החבית ומתבשלים מחדש. אם אסור לפתוח הברז בשבת להוציא ממנו מים חמים, כיון שגורם ע"ז שיכנסו מים חדשים צוננים לתוך החבית ויתבשלו בשבת, ואף על פי שאינו מתכוין הרי הוא פ"ר. ובתחלה כ' להתיר, משום שפתיחת הברז אינה אלא הסרת המונע, ודמי לגרמא בעלמא. וכדאמר' בחולין (טז) האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא ומית חייב, מ"ט גירי ידיה הוא. וה"מ בכח ראשון, אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא. (ופרש"י, בכח ראשון. שקשרו סמוך לשפת המים וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד באו המים לפיו. אבל קשרו ברחוק והמים הלכו שם פטור דה"ל כח שני וגרמא בעלמא הוא.) וה"נ הוי כח שני וגרע טפי, שהרי גם המים שיוצאים מן החבית, שע"ז נעשה חלל ריק בחבית שיכנסו לתוכו מים אחרים, הוי ג"כ ע"י הסרת המונע בפתיחת הברז שלמטה וכו'. ואחר שהאריך לפלפל בזה, כ' דמ"מ למעשה אין להתיר, דוכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה להקל בשל תורה. ועוד דאפי' בגרמא איכא איסורא דרבנן, כמ"ש ב"י (סי' תקיד) בשם המרדכי. אלא דאכתי י"ל דכיון דהוי מדרבנן פ"ר בדרבנן שרי להתה"ד. ואף להמג"א שאוסר, בנ"ד דליכא אלא גרמא י"ל דשרי, לפמ"ש המהר"ל מפראג בס' גור אריה (שבת עג:) וכו'. ומ"מ כבר כתבתי שלא בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה להקל לכתחלה, ורק ע"י גוי יש להתיר. עכ"ת. (ובעיקר נידון שאלתו כתבתי בתשובה אחרת. ואכמ"ל.) והנה אמת נכון הדבר שהרבה אחרונים חושבים את פתיחת הברז שהוא הסרת המונע לגרמא בעלמא. וכמ"ש החתם סופר (חיו"ד סימן ריד) דהסרת הברזא ע"י אדם לא מקרי הויה ע"י אדם. כיון שאינו רק מסיר המונע והמים נמשכין מאליהן. ע"ש. וכ"כ הגאון מהרש"ם בח"ג (בהשמטות לח"א סי' מד). והמחזה אברהם (חאו"ח סי' נב). וכ"כ הגאון מהר"ש גרינפלד בשו"ת מהרש"ג ח"ב (סי' קה). ועוד. ואכמ"ל. ומ"מ אף למה שסיים הארץ צבי הנ"ל להחמיר למעשה. הנה זה דוקא בנידון שהוא איסור תורה, שכן נאה ויאה שלא להקל בשל תורה על יסוד סברות כיו"ב. דבכה"ג שייך לומר: שלא בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה. אבל בנ"ד שעיקר האיסור אינו אלא מדרבנן, דהוי רק תולדות חמה שגזרו בהם אטו תולדות האור, בכה"ג שפיר עבדינן עובדא. וכמ"ש להדיא הרמב"ן בס' הזכות (גיטין לו) דדוקא בשל תורה אמרו שם וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה, אבל בשל דבריהם מדמים ועושים מעשה. ע"ש. ובנ"ד נמי אין כאן אלא הסרת המונע בפתיחת הברז, שע"ז מתפנה חלק מן המים החמים שבדוד, ורווחא שבקי למים הצוננים שיחדרו תחתם אל תוך הדוד ולהתחמם שם, והו"ל ככח שני. וע' בתשובת הגאון ר' יוסף חיים ז"ל, והיא לו נדפסה בשו"ת זבחי צדק ח"ב (חיו"ד סי' כב). ע"ש. ואם לא נקח בחשבון בנ"ד את סגירת הברז שלאחר מכן, אדרבה היו כל המים החמים זורמים דרך הברז, והווי להו הצוננים הנכנסים תחתיהם מרובים שבשום אופן לא יוכלו להתחמם כלל כל עוד הברז פתוח. ופעולת סגירת הברז כשהיא לעצמה אין מקום לחשבה כמלאכה ממש רק גרמא בעלמא, דמי למ"ש בב"ק (כו:) אמר רבה: זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות, ובא אחר/ אחד וסילקן, או קדם וסילקן (הזורק עצמו, רש"י, פטור. מ"ט בעידנא דשדיה פסוקי מפסקי גיריה. וה"נ אין לנו לצרף פתיחת הברז עם סגירתו לחשבו לפעולה אחת ולצרפן למלאכת ביטול המים. והן אמת דמין הש"ע חר"מ (סי' שפו ס"ג) כ', וכן הזורק כלי שלו מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות, וקדם אחר וסילקן, ונחבט הכלי בארץ ונשבר חייב המסלק. ע"כ. וזה כד' הר"ף ודעימיה שפסקו כמאן דדיין דינא דגרמי. ודלא כרבה הנ"ל. מ"מ הרי מצינו להש"ך שם שהאריך למעניתו להוכיח דינא דגרמי אינו אלא מדרבנן, וכמ"ש המרדכי והגמ"י ועוד פו'. ודלא כהרמב"ן דס"ל דינא דגרמי דאור' עש"ב. ובשאר אחרונים. וגם להחולקים י"ל דשאני דין שבת מדין נזיקין. וכמ"ש בשו"ת יביע אומר ח"ג (סי' כ אות ב) ע"ש. והואיל ויש מקום לחשבו כגרמא שאינו אסור אלא מדרבנן, וכמ"ש הארץ צבי ושאר אחרונים הנ"ל בדין הסרת המונע, ה"ל תרי דרבנן (תולדות חמה דרבנן, וגרמא בעלמא מדרבנן, וכמ"ש בשבת (קכ:) לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי), ובהכי ודאי דשרינן אף בפסיק רישיה. וכמ"ש הפמ"ג (סי' שטז א"א סק"ז). והמשנ"ב

שם (בשעה"צ ס"ק יח). ובשור"ת קרן לדוד (סי' לח). ובשור"ת מהר"ם בריסק ח"א (סי' נט) הנ"ל. ע"ש. וחזי נמי לאצטרופי דעת הרשב"א בחי' לשבת (קז) ע"פ הירושלמי, שמותר לנעול את ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, שכיון שהוא צורך ביתו אף על פי שע"ז ניצוד הצבי ממילא מותר. ובלבד שלא יתכוין לשמור ביתו בלבד. ואף שהר"ן (ס"פ האורג) חולק ע"ד הרשב"א. מ"מ כמה אחרונים הביאו ד' הרשב"א לנידוןם להסתייע להקל. וע' בשלטי הגבורים (ס"פ האורג) שדעת הרשב"א היא שכל שבאותו הפסיק רישיה עושה ג"כ דבר היתר ומתכוין גם להיתר שרי. וכן הישועות יעקב (סי' שטז סק"ה) כ' להביא ראיה לד' הרשב"א בזה. וע"ע בשואל ומשיב קמא (ח"ב סי' סא) בד"ה והנה במ"ש וכו'. ע"ש. ובמקום אחר כתבנו עוד בזה. ובצירוף כל טעמי היתר הנ"ל יש לצרף גם סברא זו לחיזוק יתר של ההיתר. וכן ראיתי לכמה אחרונים שמצרפים ד' הרשב"א לסניף להקל, ומהם בשור"ת מחזה אברהם (סי' נב). ועוד. ודו"ק.

(לז) ויש להוסיף עוד סניף להקל, כי בעיקר דין הרתחת המים בשבת יש עיקולי ופשוטי אי הוי איסור תורה משום מבשל או לא

(מב) מסקנא דדינא בהא סליקנא ובהא נחיתנא שמותר לפום דינא לפתוח הברז של המים החמים שהוחמו בדוד שמש, ולהשתמש בהם לשטיפת כלים ורחיצת ידים ולשתיה וכל כיו"ב. (וכן מותר לסגור הברז לאחר שהסתפק מהם לצרכו). ואין לחוש לזרימת המים הקרים לתוך הדוד והצנורות היוצאים ממנו ומתבשלים שם. ומיהו אם אפשר לסגור את בוז המעבר של המים הצוננים, ולחסום ע"ז את זרימתם לתוך הדוד, נכון לעשות כן, כדי לצאת מכל פקפוק. אבל כשאי אפשר לעשות כן מותר להשתמש במים החמים. (ואם המים חמים הרבה ורוצה למזגם ע"י פתיחת שני הברזים ביחד החם והצונן, אפשר להקל גם בזה). והרוצה להחמיר על עצמו לבל ישתמש במים שהוחמו בדוד שמש, מטעם גרם - בישול של המים הצוננים, תבא עליו ברכה. אולם גם המקילים יש להם על מה שיסמכו להלכה ולמעשה. והכי מורינו בס"ד בכחא דהיתרא דעדיף. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו הקדושה והטהורה אמן. ידידו עוז נא"ה דר"ש באה"ר עובדיה יוסף ס"ט

שור"ת צין אליעזר חלק ז סימן יט

שימוש בשבת במים מדודי השמש ב"ה. אור ליום ב' ד' טבת תשכ"ב. ירושלים עיה"ק תובב"א. לכבוד ידידי היקר הרה"ג החה"ש וכו' מוה"ר יוסף קאפח שליט"א חבר ביה"ד בפעיה"ק ת"ו אחדשה"ט באהבה וכבוד.

נהנתי מהבירור ההלכתי על אודות השימוש בשבת במים מדודי שמש, שפירסם כבו' בקובץ זכרון הנקרא בשם הראל. וכדרכה של תורה אבוא בזה לאות הוקרה בכמה הארות והערות. ואת הנלפענ"ד להלכה.

(א) ולפענ"ד עיקר היסוד שיש לבוא בזה להתיר השימוש במים מדודי שמש הוא מה שכותב כת"ר בסוף דבריו, כי אין זה מים שהוחמו בתולדות חמה כי אם כמים שהוחמו בחמה עצמה שבכה"ג לכו"ע שרי, כמבואר בשבת ד' ל"ט ע"א, ונפסק בפשיטות להלכה ברמב"ם בפכ"ב מה' שבת ה"ט ובשור"ע אור"ח סי' ש"ח סעי' ג', וקולע הוא ההסבר שמסביר כת"ר ע"ז מפני שהרי מים אלה מתחממים בעברם במקלטים שהם צנורות של מתכת העומדים להדיא מול קרני השמש, ואין המים מתחממים מחמת חום הצנור אלא ישר מחום קרני השמש, אף על פי שהצנור עצמו מתחמם מעט אין בחומו כדי לחמם את המים, והם מתחממים בעברם כמה כמה פעמים מול השמש ובכל פעם קולטים מעט חום עד שמתחממים די הצורך. ואין לדמות צנורות אלה לחול ואבק דרכים דתנן במתניתין ולא יטימיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה דחול ואבק דרכים כבר קלטו חום רב השמש ומבשלים ומחממים גם בהעדר השמש, שאם תעביר חול זה למקום צל עדיין מספיק חומו כדי לבשל, ובכי האי גוונא הוא דגזרו תולדות חמה אטו תולדות האור משום דמחלפי, אבל אלו לא היו מחממין אלא רק בעודם מול השמש וכנגדה מאי איכא למיגזר משום דמיחלפי, הרי רואים שהשמש היא הפועלת ובהעדרה אין שום פעולה, ובנדון דידן אלו נקח צנור - מקלט זה למקום אחר לא יהיה בו כדי לחמם כלל, ואין בעובי מתכתו כדי לחמם בחומו, ונמצא שהמים מתחממים באופן ישיר מהשמש, ובכי האי ודאי קרינא ביה חמי חמה ולא תולדות חמה ושרי. וזאת יש לדעת כי לוחות הזכוכית שעל המקלטים אינן פועלות כלל על חמום המים ואין להם שום השפעה לכך ואינן אלא מונעות את הרוח והאוויר הצונן מלקרר את המים העובר חליפות בצנורות הקליטה עכ"ד המחוכמים.

והדברים ראויים לאמרם. וכבר ראיתי בגדולה מזו בספר שביתת השבת מלאכת מבשל בבאר רחובות ס"ק מ"ד שנוטה לומר כי גם כשנרתח כלי מתכת ע"י זכוכית (ואינו נדלק אש דאל"כ ה"ל אש גמור) שמצטמצם על ידי ניצוץ השמש וע"ז מתבשל האוכל שבתוכה דאולי הו"ל זה כחמה עצמה. ואם הבעל שביתת השבת לא החליט הדבר בודאות, נראה שהוא זה מפני שבשם הרי מכת ניצוץ השמש נרתח ממש גם הכלי - מתכת כשלעצמה, ומכח רתיחת הכלי מתכת - ועכ"פ בסיוע הרב - הוא שמתבשל האוכל שבתוכה, (ועכ"פ כך חשב הבעל שביתת השבת כמתבאר בדבריו שם) ולכן יש שפיר מקום לומר דבכה"ג הו"ל יותר תולדות - חמה, אבל בגון נידוננו, שבצנור המקלט אין בו כשלעצמו בכדי לחמם כלל והוא משמש רק ככלי מכשיר להעביר אל המים חום קרני השמש, בכל כהאי גוונא כו"ע יודו בפשיטות דה"ל חמי חמה ממש

ומותר ואפילו לו גם צנור - המקלט היה ג"כ מתחמם הרבה בכל זאת לדעתי היו נקראים ג"כ המים המתחממים חמי חמה, כי חימוםם בא לא מכח חמימות הצנור כי אם ישירות מכח חום קרני השמש, ודומה זה כקדרה העומדת על האש דאע"פ שגם הקדרה מתחממת הרבה בכל זאת חמימות המים שבה בא ישירות מכח האש, ופשוט....

שוב נודע לי גם זאת מהמבנה הטכני של דוד השמש וצורת אופן חימום המים שבו מחום - השמש. והוא: דבשולי דוד השמש יוצא צנור לתוך טבלה אשר בתוכה הצנור הזה מתעקם ומתפתל וסוף הצנור סגור באופן שאין יציאה לצנור הזה, והצנור הזה משוח במין חומר מגנטי אשר מטבעו למשוך את חום השמש ולהכפיל את חומו. וממעל לו על הטבלה לוח זכוכית עבה אשר מרכזת את קרני השמש על הצנור, ובזה המים שבתוך הצנור מתחממים. לאחר שהמים מתחממים הרי הם זרמים באופן אוטומטי מהצנור ונכנסים לתוך החבית, ובמקומם באים אל הצנור באופן אוטומטי מים צוננים חדשים באשר כן טבע החום לעלות למעלה, וכך נמשכת הפעולה עד אשר החבית מתמלאית כולה במים חמים. והחבית היינו דוד - השמש עשויה ממתכת ומעוטפת בצמר זכוכית או בחומר כימי פלסטי העשוי לשמור על חום המים שלא יתקררו, ומעל לחבית מחובר צנור אשר יורד לדירה ובשעה שפותחים את הברז של מים החמים הנמצא בדירה ומים החמים מתחילים לצאת החוצה אזי תיכף ומיד נכנסים במקומם מים קרים שנכנסים אל פעולת החימום כנ"ל.

וזהו בעצם פחות או יותר כפי התיאור שכתב גם כת"ר, אבל התיאור יותר מובהר ויוצא לנו ביותר ברור כי המים מתחממים ישיר מחום השמש אשר בעזרת מכשירים ריכוז את קרניה ומשכו אל כאן את חומה עד כדי הכפלתה וע"ז כח השמש אתה בגבורתה העצמית לחמם ולהרתיח את המים, וכשנכנסים המים אל החבית שוב אין כבר בכלל פעולה של חימום, אלא בשם שמורים רק המים ע"י צמר - זכוכית או החומר - הפלסטי שהחבית מעוטפת ומעולפת בהם שלא יתקררו מחומם הקודם שבא להם ישיר מחום השמש שבא להם בכנ"ל, וא"כ ברור שרתיחת המים בא ישירות מחום השמש מבלי שום אמצעי של רתיחת מתכת וכדומה שיביא כתוצאה מזה לידי חימום המים, ואין זה איפוא חמום מתולדות חמה אלא הר"ז ממש חמי חמה.

(ג) ובזה אעיר הערה טכנית דמ"ש כת"ר בדבריו שאם יסגור את צנור המים הנכנסים לא יצאו מים מן הדוד כלל, כי צנור היוצאים הוא מראש הדוד ואם אין לחץ של מים חדשים מלמטה לא יצאו מים חמים כלל. הנה כפי שקראתי ישנם בזה שני סוגי דודי שמש. ישנו סוג של דוד - לחץ שבזה א"א באמת לסגור וכנ"ל. אבל ישנו גם סוג של דוד - רגיל ובזה אפשר שפיר לסגור את ברז המעבר ולחסום על ידי כך את זרימת המים הקרים לתוך הקולט, ואעפ"כ להשתמש במים החמים שכבר ישנם בדוד מלפני השבת. אך אמנם זאת גם שמעתי דבדרך כלל עשויים באופן שאם יסגור את צנור המים הנכנסים לא יצאו מים מן הדוד כלל.

אלא דבנידוננו יש עוד צידוד אחר להיתרא, דלא ברור שזה בכלל פסיק רישא, וכדכותב כת"ר גם מזאת להלן בדבריו, דלא תמיד המים שבדוד חמים עד כדי שהיד סולדת בהם, אלא דוקא בימי הקיץ הלוהטים ומשעות אחר הצהרים אם לא משכו מים במשך כל היום, אחרת אינם מגיעים לחום זה. ויעיון שם בשו"ת מי יהודה שבנידוננו שם כותב גם מסברא זאת דאינו מוכרח כלל שגורם בישול ושעכ"פ לא הוי בגדר פסיק רישא, ואיני מוצא לנחוץ להכנס בכאן בבירור בגדרי ספק פסיק רישא, בהיות וכאמור אליבא דאמת מותר בנידוננו בלא"ה בהיות דהו"ל זה חמי חמה]....

אולם כאשר נניח היסוד הראשי והעיקרי להיתר משום שבנידוננו אין זה כי אם חמי חמה, אזי אפילו אם יש איזה מקום בראש לאיזה פיקפוק על כך (מה שלדעתי אין) אזי שפיר מצטרפים לזה ובאים כל צדדי ההיתר האמורים להוציא ע"ז כל מחשבת חששא לאיסורא ולהתיר הדבר בשופי.

בהא נחתינן ובהא סלקינן להסכים בפסק ההלכה עם כת"ר להתיר השימוש בשבת במים מדודי שמש. והיסוד ההיתר העיקרי והיסודי הוא מפני שאין זה כי אם מים שהוחמו בחמי חמה דמותר. והנני מסיים בברכה ובהוקרה באהבה ובידידות אליעזר יהודא וולדינברג.

שמירת שבת כהלכתה מהדורה קמא פרק א' הלכה כ"ז

כ"ז. מותר • להוציא מים חמים מדוד־שמש, גם אם המים נתחממו בו בשיבתו, ואפילו אם נכנסים במקומם מים קרים לדוד ומתחממים על ידי החמים (י"ד).

(י"ד) שמעתי מפי גדול אחד, וסברתו עמו, כי מה שעם אסרו תולדות החמה, סי' שיח סע' ג, גזירה אטו תולדות האור, זה שייך בשאר דברים כמו סודר או חמי סבריה, ושם יכולים העולם לחשוב שנתחממו באור, ולכן אתי לאחלופי, ומשו"ה גזרו, אבל הכא שדוד השמש מיוחד אך ורק למים שמתחממים בשמש או מתולדותיה, אין הגזירה של אתי לאחלופי.

שמירת שבת כהלכתה מהדורה תניינא פרק א' הלכה מ"ה

מ"ה. טוב להימנע מלהוציא בשבת מים חמים מדוד־השמש, אם נכנסים במקומם לדוד מים קרים והם מתחממים על־ידי החמים (קכ"ז).
ואם בנוי דוד־השמש בצורה כזאת שניתן להוציא ממנו מים חמים אף אם אין מים קרים נכנסים ויסגור תחילה היטב את הכרז שדרכו זורמים המים הקרים למיכל — מותר להוציא ממנו בשבת מים חמים.

(קכ"ז) שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, ונימוקו עמו, דמכיון שיש מקומות שהמיתקן מופעל בכוח החשמל בימים המעוננים, חיישינן שמא יבוא להוציא מים מדוד־השמש גם בזמן שהוא מופעל בחשמל, ואפשר דגם זה בכלל הגזירה דאתי לאחלופי תולדת השמש בתולדת האש, עכ"ל.

חשוקי חמד שבת דף לח עמוד ב

להשתמש במים שהוחמו בדוד שמש או בדוד חשמל שהודלק לילולדת

שאלה. האם מותר להשתמש בשבת במים שהוחמו בדוד שמש?

תשובה. במשנה שבת דף לח ע"ב נאמר: ולא יפקיענה בסודרין [לא ישבור ביצה על סודר שהוחם בחמה כדי שתיצלה מחומו של סודר. רש"י], ור' יוסי מתיר. ומבואר בגמ' דף לט ע"א אמר רב נחמן, בחמה דכו"ע לא פליגי דשרי. בתולדות האור, דכו"ע לא פליגי דאסור. כי פליגי בתולדות חמה, מר סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור, ומר סבר לא גזרינן. ופרש"י דרבנן גזרו, דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו. וכתב המשנ"ב (סימן שיח סק"כ בשם המג"א) דלא רק להטמין בחול אסור, אלא גם לגלגל ביצה על גבי חול בשביל שתצלה אסור. ויעוין במג"א שהביא בשם המהרש"ל (תשובה סא) דבבישול בגג רותח ובחול ליכא למיחש דמאן דחזי יסבור דתולדות האור הוא, ואף אליבא דת"ק לא גזרינן אטו תולדות האור, ולכן ס"ל למהרש"ל שמותר לגלגל ביצה על גג רותח בלא עפר, ואם יש על הגג עפר אסור, עכ"ד. וכנראה דהמהרש"ל סובר כרש"י שהרואה יאמר תולדות אור הוא, וגזירה זו לא שייכת בגג שהכל יודעים שהוחם בחמה. והמג"א עצמו ס"ל דלא פלוג, או דהגזירה היא שמא יאמרו כשם שמותר להחם בתולדת חמה כך מותר בתולדת אור.

והנה ה"מנחת יצחק" (ח"ד סימן מד) כתב: דוד שמש עשוי בצורת חבית עטוף בחומר בידוד, כמעשה "טרמוס" וצנור המים נכנס מרשת המים העירונית לשולי החבית. ולעומתו יוצא צינור אחר משולי החבית וסופו סתום באופן שאין יציאה ממנו, והצנור משוח בצבע שחור לרכז חום השמש ועל הצינור לוח זכוכית במטרה לרכז חום השמש, ולבל ישלטו

בו הרוחות, ועי"ז המים שבצינור מתחממים ואח"כ חודרים אוטומטית לחבית, ותחתיהם באים מים צוננים. ופעולה זו של חימום מים וחדירתם לחבית וכניסת מים צוננים במקומם נמשכת מאליה, רצוא ושוב, עד שמתחממים כל המים. ובפתיחת המים החמים שבדירה תיכף ומיד חודרים תחתם מים צוננים לתוך החבית. וצריך לדון בזה משום ג' דברים: א. דבר שאינו מתכוין. ב. בפס"ר דלא ניחא ליה. ג. גרמא, כיון דהוי רק מדרבנן.

וכתב ב"אז נדברו" (ח"א סימן לד) דלא הוי פס"ר דלא ניחא ליה. דכל כה"ג דנעשה כך מתחלה וזהו אופן שמושו הוי פס"ר דניחא ליה, ומה דלא ניח"ל מכח שבת אין זה לא ניחא ליה והוי בגדר מתכוין. וגרמא לא הוי דבישול עיקר מלאכתו גרמא, ורק במקום פסידא מותר. וב"ציץ אליעזר" (ח"ז סימן יט) התיר מטעם דהוי כחמה עצמה, ולא תולדת חמה.

רבים חולקים במציאות וסוברים דנכנסים ישר למים החמים. גם בהלכה חולקים וסוברים דפעולה זו של חימום באמצעות מכשירים אין זה תולדות חמה אלא בסיבת מכשירים, המרכזים קרני שמש. ומכיון דאין הבישול מהשמש באופן טבעי שייך לגזור אטו תולדות האור. ובפרט שכל מכשיר של דוד השמש יש לו חיבור לחשמל.

והנה ב"ציץ אליעזר" כתב שהחום הוא מהשמש עצמה ולא מחום הצנור, ואעפ"י שהצנור מתחמם קצת אין בחומו לחמם את המים. ואין לדמותו לחול ואבק דרכים שקלטו חום רב מהשמש ומחממים גם בהעדר השמש, ואם נעביר את החול למקום צל יספיק חומו לבשל, אבל דוד השמש אינו מחמם אלא בעודו בשמש, עכ"ד. אכן לפי המג"א דהגזירה היא שיטעו ויאמרו דכשם שתולדות חמה מותר כך תולדות האור מותר, לפי"ז יש לאסור גם דוד שמש. כמו דאסרינן בגג רותח, ואעפ"י שעיקר החימום הוא מהחמה עצמה.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א אוסר את השימוש במים שהוחמו בדוד שמש. אמנם בנוגע ליולדת בתוך ג' הימים הראשונים, שצריכה להתרחץ בחמים, עדיף שתשתמש במים מהדוד שמש שלכל היותר איסורו מדרבנן, ולא מדוד חשמל שהודלק בשבת שאיסורו מהתורה.

